

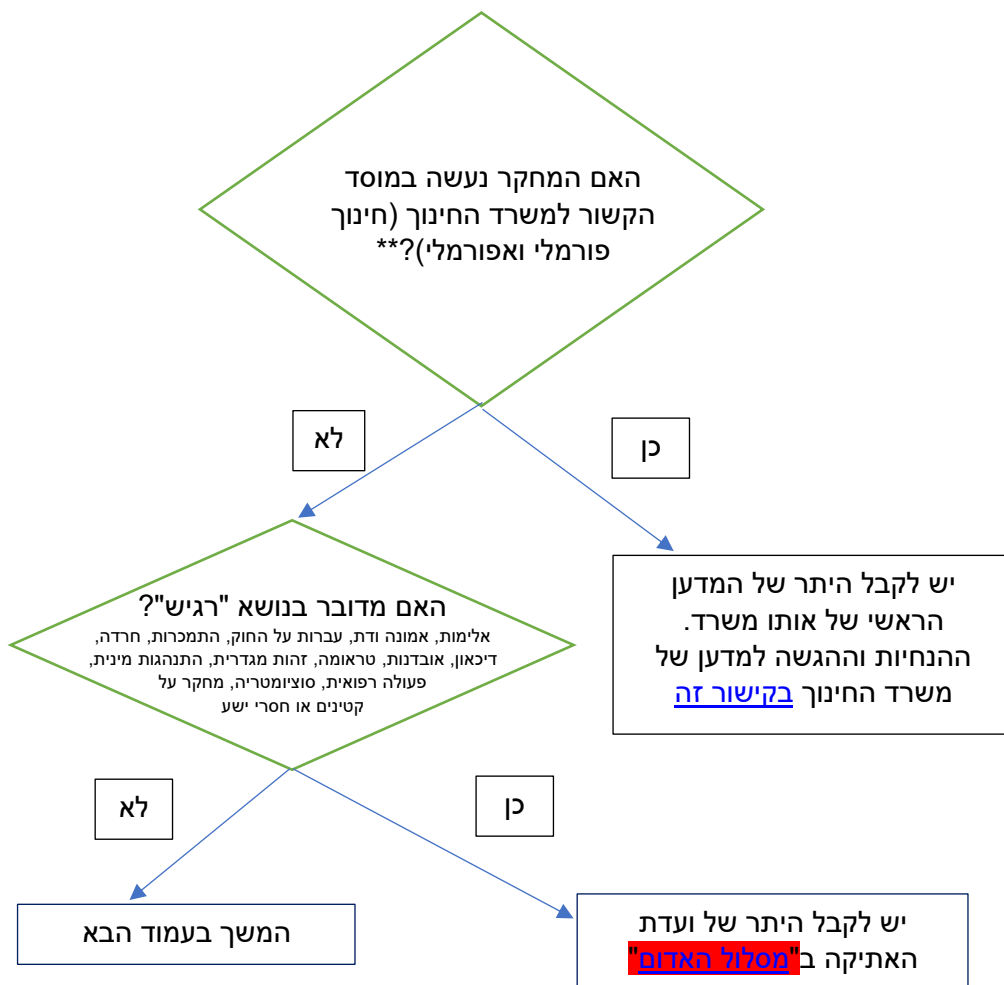
הנדון: עדכון הנוהל של המכללה לצורך קבלת אישורים אתיים עבור מחקרי מרצים וסטודנטים במכללה

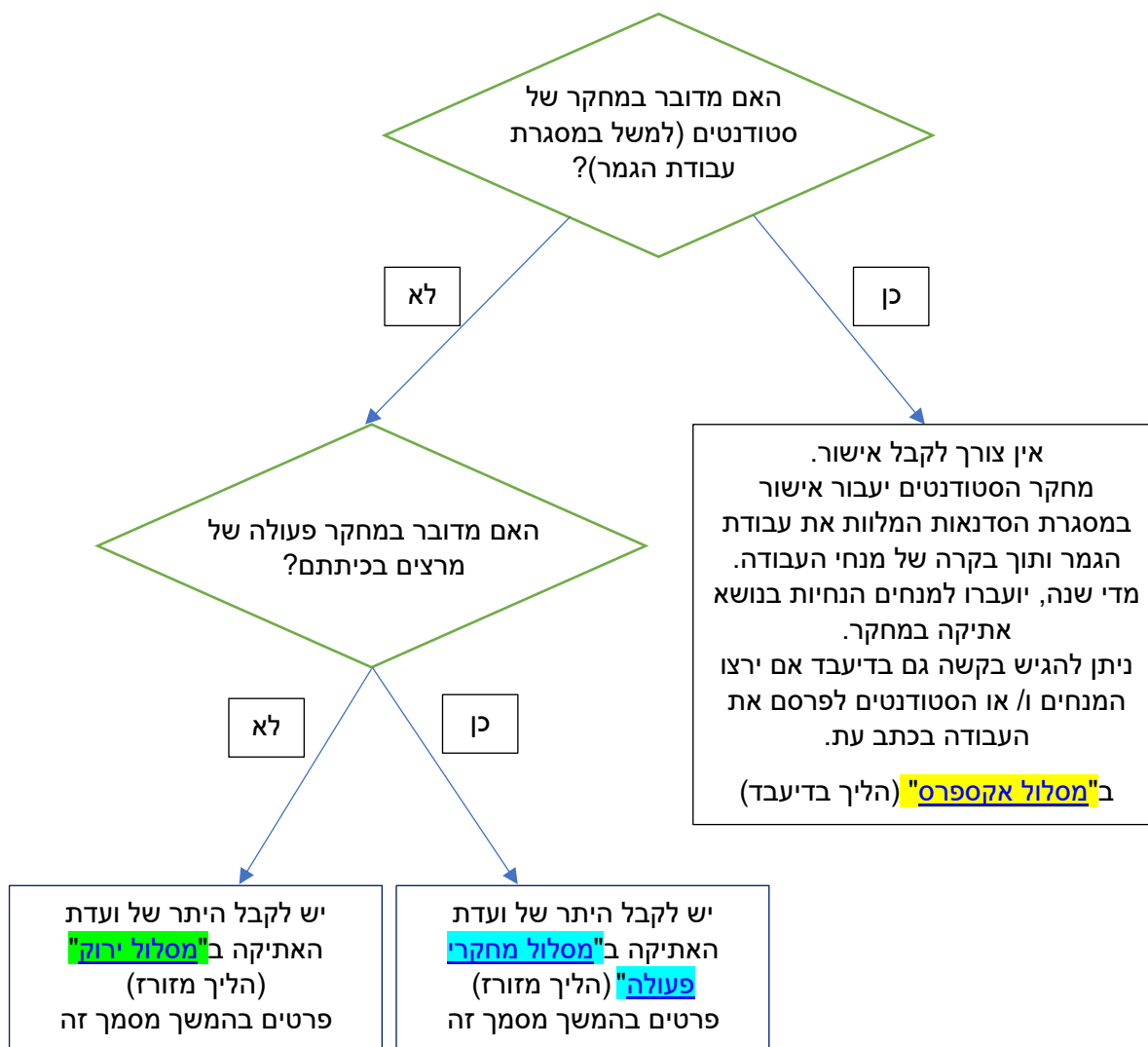
בשנים האחרונות, ישנה דרישה להצהיר על קבלת אישור אתי ממוסד רשמי לצורך פרסום מחקרים. אשר על כן יש לוודא שהמרצים והסטודנטים פועלים על פי כללי האתיקה המקובלים במוסד אקדמי, ובמקביל יש להסיר חסמים שאינם הכרחיים, כך שהתהליך יהיה ברור וידידותי.

כדי להשיג מטרה זו, ובהתבסס על עקרונות שנהוגים בוועדות אחרות (ביניהן משרד החינוך), יצרנו ארבעה מסלולים:

- **מסלול אקספרס** – יינתן אישור בדיעבד על עבודות גמר לשם פרסום, מבלי שיהיה צורך לכנס את ועדת האתיקה המוסדית. הנחת המוצא היא כי מחקרים אלה מלווים על ידי חוקרים מנוסים, הן בסדנאות והן על ידי המנחה. מידי שנה תישלחנה למרצים שעוסקים בעבודות גמר ההנחיות לביצוע מחקרים. ועדת האתיקה תבקש מראשי התוכניות "לרענן" את ההנחיות על פי הצורך.
- **מסלול מחקר פעולה** – מיועד למחקרים "לא רגישים" של מרצים בכיתתם (למשל מחקרים המתייחסים ללמידה של תכנים, לשיטות ההוראה וכו'), מבלי שיהיה צורך לכנס את ועדת האתיקה המוסדית.
- **מסלול ירוק** – למחקרים בנושאים "לא רגישים" במסגרת המכללה או מחוצה לה, ללא כינוס הוועדה.
- **מסלול אדום** – מיועד למחקרים בנושאים "רגישים", והוא מחייב את כינוסה של ועדת האתיקה המוסדית. בנוסף לכך, ניתן יהיה להגיש בקשות לגבי סוגיות שלא הוגדרו מראש, וועדת האתיקה תבחן אותן ותקבל החלטה.

אנו מציעים ליצור לחוקרים טופס דיגיטלי קצר לקבלת היתר אתי (נשמח לעזור בהקמתו) אשר ילווה את החוקרים עד מילוי הפרטים הנדרשים. לשם הדגמת הטופס יצרנו את התרשים הבא:

*בחרנו בהגדרה של משרד החינוך למחקר בנושא רגיש – אלימות בריונות הצקות, אמונה ודת, עברות על החוק, התמכרויות מסוגים שונים, קושי רגשי או נפשי (חרדה, דיכאון, אובדנות) זהות מגדרית, התנהגות מינית, טראומה, פעולה רפואית, סוציומטריה, מחקר על קטינים או חסרי ישע

**אם המחקר התבצע במסגרת מערכת אחרת (מערכת הבריאות, רווחה וכו'), יש להגיש בקשה להיתר כמקובל באותו ארגון. אם בנוסף למחקר במערכת החינוך, ייאספו נתונים במוסד נוסף, למשל נתונים על סטודנטים, יש להגיש בקשה גם למוסד הנוסף.

להלן הנוהל שיוצג לחוקרים בעקבות המיון בטופס:

מסלול אקספרס

מסלול זה מיועד לאישור בדיעבד של עבודות גמר לשם פרסום. הנחת המוצא היא כי מחקרים אלה מלווים על ידי חוקרים מנוסים, הן בסדנאות והן על ידי המנחה.

שאלות הטופס

- שם המנחה
- מספר תעודת זהות
- דואר אלקטרוני
- שם הסטודנט/ית
- מספר תעודת זהות
- נושא המחקר
- משתתפי המחקר
- כלי המחקר
- הליך המחקר
- תקציר העבודה

הסכמה או חתימה על הצהרה אתית

אני מצהיר/ה כי במחקר זה נשמרו כללי האתיקה המקובלים במחקר :

- א. המשתתפים הביעו את הסכמתם להשתתף במחקר בידיעה שהמידע יתפרסם בפורומים שונים (בעבודה, בכנסים ובפרסומים עתידיים), או שעורכי המחקר פנו למשתתפים בדיעבד לקבלת אישור.
- ב. האנונימיות של הנחקרים נשמרה אלא אם הם ביקשו במפורש לפרסם את פרטיהם.
- ג. נעשה שימוש בחומרי הגלם שנאספו אך ורק לצורך העבודה של הסטודנט/ית והמנחה.
- ד. לא נגרם נזק כלשהו למשתתפים בשל השתתפותם במחקר.

חתימה: _____

מסלול מחקרי פעולה

מסלול זה מיועד למרצים שמעוניינים לחקור נושאים לא רגישים הקשורים להוראה ולמידה בקורס (למשל, למידה של תכנים ומסרים, בחינת שיטות ההוראה, מחקרים עצמיים על התפתחות מקצועית וכו'). מומלץ לקבל היתר מראש, אך אם עולות במסגרת הקורסים סוגיות שאותן המרצים ירצו לפרסם, יהיה צורך לבקש אישור בדיעבד מוועדת האתיקה.

מחקרי פעולה, על פי רוב, אינם בעייתיים מבחינה אתית, ואף מומלצים כאמצעי להתפתחות מקצועית ומחקרית, בעיקר במכללות להכשרת מורים שבהן מורים מהווים מודל להוראה. יחד עם זאת בשל יחסי מרות בין מרצים לסטודנטים שהם מלמדים יש חשיבות גדולה לנהל מחקר שלא יפגע בסטודנטים מחד ושיאפשר להגיע למידע מהימן על הקורס מאידך.

לצורך עריכת מחקר פעולה יש לקיים את הפרקטיקות הבאות:

- א. יש ליידע את הסטודנטים, ככל שניתן, שתיעוד מהלכי הקורס ותוצרי הקורס ישמשו למחקר. יחד עם זאת, יש צורך לקבל מהם הסכמה פסיבית (אי התנגדות) (קישור לתבנית) לעשות שימוש בנתונים שונים (שאלונים, עבודות, רפלקציות וכו') לאחר סיום יחסי המרות (דהיינו לאחר דיווח הציונים בקורס). אם סטודנטים יביעו התנגדות, אזי אין לכלול עניינים הקשורים אליהם במחקר.
- ב. יש לקבל הסכמה אקטיבית (קישור לתבנית) מראש לצילום ולהקלטה של שיעורים.
- ג. יש לבצע ראיונות לאחר סיום יחסי המרות (דיווח ציונים בקורס), ורצוי שהמראיין יהיה חיצוני. אם עולה הצורך לראיין סטודנטים במהלך הקורס, הרי שבמקרה זה חלה חובה שהמראיין יהיה חיצוני. יש לשמור בקפידה על אנונימיות ולקבל הסכמה אקטיבית מהמראיינים (קישור לתבנית).
- ד. משובים ושאלונים שיועברו במהלך הקורס יהיו אנונימיים בלבד.

שאלות הטופס

- שם החוקר הראשי
- מספר תעודת זהות
- דואר אלקטרוני
- חוקרים נוספים
- מטרות המחקר
- משתתפים
- אופן איסוף הנתונים
- מערך המחקר
- שאלה פתוחה - מה הצעדים שינקטו על מנת שלא ייגרם נזק למשתתפים (תהליכי ההסכמה בהקשר לכלי המחקר השונים, אנונימיות, הימנעות מיחסי מרות, אי פגיעה וכו')

הסכמה או חתימה על הצהרה אתית

אני מצהיר/ה כי קראתי את ההנחיות ואפעל בהתאם לכללי האתיקה הנהוגים במכללה, תוך הקפדה על הכללים הבאים:

- א. יידוע המשתתפים על נושא המחקר ועל אופן איסוף הנתונים.
- ב. קבלת הסכמה (לפי אופן איסוף הנתונים) על ההשתתפות במחקר ועל שימוש בנתונים שייאספו גם לצורך פרסום (כנסים ופרסומים כתובים).
- ג. שמירה על האנונימיות של הנחקרים, אלא אם תהיה בקשה מפורשת שלהם לפרסם את פרטיהם.
- ד. אי הפצה של חומרי הגלם לגורם כלשהו, למעט צוות המחקר.
- ה. מניעת נזק כלשהו למשתתפים-בשל השתתפותם במחקר.

חתימה: _____

מסלול ירוק

מסלול זה מיועד למרצים שמעוניינים לחקור נושאים שאינם רגישים בתוך המכללה או מחוצה לה. אם מרצים רוצים לחקור סטודנטים בנושאים שלא קשורים לקורסים שלהם, ניתן לעשות זאת רק באמצעות שאלונים אנונימיים. ראיונות או שאלונים מזוהים, ניתן להעביר רק לסטודנטים שהם לא מלמדים.

שאלות הטופס

- שם החוקר הראשי
- מספר תעודת זהות
- דואר אלקטרוני
- חוקרים נוספים
- מטרת המחקר
- משתתפים
- אופן איסוף הנתונים
- הליכי קבלת ההסכמה מהמשתתפים (קישור לתבנית)
- מערך המחקר
- שאלה פתוחה - מה הצעדים שינקטו על מנת שלא ייגרם נזק למשתתפים (אנונימיות, הימנעות מיחסי מרות, אי פגיעה וכולי)

הסכמה או חתימה על הצהרה אתית

אני מצהיר/ה כי קראתי את ההנחיות ואפעל בהתאם לכללי האתיקה הנהוגים במכללה, תוך הקפדה על הכללים הבאים:

- א. יידוע המשתתפים על נושא המחקר ועל אופן איסוף הנתונים.
- ב. קבלת הסכמה (לפי אופן איסוף הנתונים) על ההשתתפות במחקר ועל שימוש בנתונים שייאספו גם לצורך פרסום (כנסים ופרסומים כתובים).
- ג. שמירה על האנונימיות של הנחקרים, אלא אם תהיה בקשה מפורשת שלהם לפרסם את פרטיהם.
- ד. אי הפצה של חומרי הגלם לגורם כלשהו, למעט צוות המחקר.
- ה. מניעת נזק כלשהו למשתתפים בשל השתתפותם במחקר.

חתימה: _____

מסלול זה מיועד למרצים שמעוניינים לחקור נושאים רגישים בתוך המכללה או מחוצה לה. אם מרצים רוצים לחקור סטודנטים בנושאים שלא קשורים לקורסים שלהם, ניתן לעשות זאת רק באמצעות שאלונים אנונימיים. ראיונות או שאלונים מזוהים, ניתן להעביר רק לסטודנטים שהם לא מלמדים.

מחקר זה מחייב התכנסות (פנים-אל-פנים או מרחוק) של ועדת האתיקה.

שאלות הטופס

- שם החוקר הראשי
- מספר תעודת זהות
- דואר אלקטרוני
- חוקרים נוספים
- מטרות המחקר
- משתתפים
- אופן איסוף הנתונים
- מערך המחקר
- נוסח ההסבר הכתוב או הדבור שיינתן למשתתפי המחקר
- טופסי ההסכמה לאיסוף הנתונים לכל אחד מכלי המחקר (קישור לתבנית). במקרה של מחקר על קטינים או בוגרים עם צרכים מיוחדים יש לבקש הסכמה של הורים או אפוטרופוס.
- פירוט הסוגיות הרגישות שיעלו במסגרת המחקר והצהרה לגבי היכולת של החוקר/ת לעסוק בהן (הכשרה, ניסיון מקצועי וכו').
- הצהרה לגבי הצעדים שינקטו על מנת שלא ייגרם נזק למשתתפים.
- הצהרה לגבי האופן שבו החוקר/ת מתכננת להתמודד עם מצבים שבהם תעלינה מצוקות שדורשות התייחסות נוספת.

הסכמה או חתימה על הצהרה אתית

אני מצהיר/ה כי קראתי את ההנחיות ואפעל בהתאם לכללי האתיקה הנהוגים במכללה, תוך הקפדה על הכללים הבאים:

- א. יידוע המשתתפים על נושא המחקר ועל אופן איסוף הנתונים.
- ב. הצהרה בעל פה ובכתב שהמחקר עלול לעורר תגובה רגשית. אם תגובה כזאת תתעורר הרי שיש להציע פתרונות.
- ג. קבלת הסכמה (לפי אופן איסוף הנתונים ולפי אוכלוסיית היעד) על ההשתתפות במחקר ועל שימוש בנתונים שייאספו גם לצורך פרסום (כנסים ופרסומים כתובים).
- ד. שמירה על האנונימיות של הנחקרים.
- ה. אי הפצה של חומרי הגלם לגורם כלשהו, למעט צוות המחקר.
- ו. מניעת נזק כלשהו למשתתפים בשל השתתפותם במחקר.

חתימה: _____